Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРЛАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 7 ЯНВАРЬ, 1988 ШУ. ★ №3(7505) ★ Мах 3 кап.

ТАХАН НОМЕРЕ:

Хьалхара мулаш

Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене мехкдаьттахой укх шера цхьоалагІча январе денз йиззача хозрасчетеи шоаш шоашта финансировани ярен кердача системагІа болх бе болабеннаб. Цунна чуйоагІача предприятейи организацейи коллективаша дика дІадоладаьд ер шу. Царех цаІ я бурув тохара балхий Малгобекски управлене коллектив. Январь бетта хьалхарча пхе дийнахьа цо техад 350 метр совгІа бурув. Из хул заданел тІех.

Социалистически яхье хьалха латт Исиев Адам Тухановнч керте латтача № 943 йолча буровой коллектив.

«Старогрознефть» НГДУ коллектив мехкдаьттеи гази яккхара хІара ден задани тІехкхоачашъеш хьайоагІа. Укх шера хьалхарча пхе дийнахьа цо даькхад 800 тонн «Іаьржа дошуви» 300 эзар совгІа кубически метр гази.

Дика къахьегаш я Кузьмин Анатолий Владимировича кулгалдеча йиълагІча промысла коллектив.

ХІаьта йоагІачул тІех газ а яьккха, социалистически яхье хьалхалаттарех я Бабуков Георгий Владимирович керте латтача цхьоалагІча промысла коллектив.

ХІаьта Горячеводски УБР коллективо бетта планагІа 2800 метр бурув тоха дезача, хьалхарча диъ дийнахьа цар техад 410 метр гаргга бурув.

БІубенна дІадоладаьд ер шу Адмисиев Василий Адамовича кулгалдеча № 97 йолча буровой коллективо. Укх бетта хьалхарча диъ дийнахьа духхьал цо ше техад 65 метр гаргга бурув.

* * *

СССР 50 шу дузача цІерагІча Грозненски химически заводерча Жилин Александр Васильевича кулгалдеча феноли ацетони арахецача производства коллективо январа хьалхарча пхе дийнахьа заданел совгІа арахийцад 70 тонн гаргга феноли 45 тонн гаргга ацетони. Овсаре болх барал совгІа, ший продукци дикеи тІехдикеи мара хилийтац цо.

ХАНАЛ ХЬАЛХА

ДІадахача шера дика толамаш даьхар тха боахама хьайбаш леладераша. План 520 тонн йолаш, пачхаьалкхенна дІаелар 600 тонн шура, хІаьта дулх планал 101 тонн дукхагІа долаш — 431 тонн.

Цу толамашка кхача къаьстта доккха новкъостал дир дояркаша Э. Хаутиевас, З. Хаутиевас, Я. Исратовас, М. Кодзоевас, М. Костоевас, М. Гачаевас, кхычар.

Дика лард еллай укх шера планаш кхоачашъяра а. Масала, хІара хьайбана лаьрхІа 26,2 центнер доакъара единица Іалашъяьй.

Б. МАНКИЕВ,
Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза директор;

М. ТОЧИЕВ,
совхоза парткома секретарь.

* * *

Гудермесерча пищевикаша планагІа лаьрхІачул совгІа маьхалъяьккхай цхьа миллиони 530 эзари сом мах бола продукци, заданел совгІа арахийцай ши миллиони 70 эзари сома маьха товарни продукци. Продукцега дІабода мах лох а беш, из эррига а цхьоалагІчеи лакхерчеи сортагІа хилийтай. ХІанз укх шера апрель бетта чотагІа къахьегаш я пищекомбината коллектив.

Уж толамаш доахача къаьстта дика болх барца белгалъяьннай. Эльдарова Хакимата кулгалдеча комплексни бригада коллектив.

Н. БОРИСОВ.

ТЕХНИКА—КИЙЧОН МУГІАРЕ

ЯХЬА ИНИЦИАТОРАШ БОЛЧА

Укх шера ханал хьалхагІеи дикагІеи юртабоахама техника тоае аьнна республике яьржача социалистически яхьа инициатораш наьсархой ба. Цар шоай декхараш тІа хьакхайкадаьдар: дІадахача шера йиълагІча квартале тракторашта ремонт яра план 6 ди хьалха, 25 декабре, кхоачашъе, хІаьта бІаьстан балхаш дІадолалуш 202 трактор, 60 комбайн, 90 грузовой автомашина кийча хилийта, аьнна. Хоадаяьяр тІехьаювза инвентарь кийчъяьккха еза ха а — 1 январь хьатІакхачалехьа.

Укх деношка наьсархоша шоай дош мишта кхоачашду хьожаш хилар тхо совхозий мастерскешка, кхашка. БІарчча хьаийцача сурт укх тайпара да. Соахка йиълагІча квартале планах тоаяь совхозий мастерскешкара араяла езаш яр тайп-тайпарча маркех йола 101 трактор. 25 декабрь хьатІакхоачаш кийчон мугІаре оттаяьраш 110 я. Ялат чуэца комбайнаш цу юкъа планагІа тоае езараш 43 яр. Тоаяьраш — 57. Тоаяь дІаоттаяьй еррига тІехьаювза инвентарь. ХІанз доакъар чуэца техника тоае болабеннаб механизатораш.

Дерригa ремонтни балхаш дара совхозашта юкъе яьржача яхье хьалха «Экажевский» совхоз я. ХІаьта ялат чуэца а кхыйола а комбайнаш тоаяра хьалха я «40 лет Октября» яха совхоз, трактораш тоаяра — «Назрановский» совхоз.

ХІара совхозе болх беш я тракторристий курсаш. Трактораш Іомаеш цига деша вагІа 80 саг.

Техника кийчъеш тІахьожам лоаттабеш лаьрхІа цу гІулакха вІашагІъелла штаб я. Цунна керте РАПО начальника заместитель К. Х. Аушев латт. ХІара шоаттдийнахьа заседани хул штаба.

...«Назрановский» совхоза мастерскешка вахар эггара хьалха мотораш тоадеча цехе вода. ХІана аьлча, цу чура хьайолаю трактораш тоае. Со а вахар цу цехе. ХьалхагІа хІанз мо со ше волча нийсвелча, соца чай мала Іоховра моторист Тохов Мувса. Чайника юхе дикагІа а шаьрагІа а дІадодар волча нийсвелча, соца чай хьоадеш а балха тІера, вала уйла йолаш а вацар Мувса. Кхийтар со: мукъа вац, болх сихбеннаб. ХІаьта а делкъийга массехк минут яьккхар оаха, йІайхача аьшка пишка юхе.

— Хьачу мел енача трактора моторага хьажа везаш ва со, — йоахар Мувсас.— цун чура «лазар» хьасалаш сога прибораш яц, дІоагІаш мара. Цох мел йоалла оатхал хьа а яьккха вІашагІбаккха беза из. Цул тІехьагІа — «лазар» фуд а хьеже юхавІашагІболл. Цу тІа, со цаІ мара а вац укх цехе. Тахан кхо мотор бенаб.

— Хов сона-м, — аьлар аз. — Цудухьа я шун совхоз трактораш тоаяра хьалхарча метте.

Вела къежар моторист. Раьза хилар из цу хоама. ХІанзле 65 мотор тоабаьб цо. Дувца а дезац — лакха я моториста укх деношкара къахьегама овсарле.

Болх поточно - узловой хьисапе бу укхаза. Къахьегаш 10 саг ва. Подряд юкъейоалаяьй. Царна эшар хьатІадахьаш, ца хаддаш царна фу эш хьожаш ва мастерской заведующи Евлоев Мухьмад. Беча балха учет еш, чекови системагІа къахьегача царна зе хургдола хІама чакх ца доалийташ, тІахьожам лоаттабеш я къона йоІ, нормировщица Сагова Радимхан. Цу гІулакхо айбу ремонтникий къахьегамцара безам.

СихагІа шо-шоай тІехьаювза инвентарь тоаяра яхье яьннай цу совхоза бригадаш а. ВорхІ бригадана юкъе хьалхле Къахьегама ЦІеча байракха ордена кавалера Беков Махьмад-Гире кулгалдеча пхелагІча бригада я. Тоаяь, даьтта хьекха ши-ший моттиге дІаоттаяь латт укхаза мел йола техника.

Хоза къахьегама сурт дар тхона «Экажевский» совхоза мастерскешка, кхашка бІаргадайнар а. Тамаш а яц, совхозашта юкъе хьалхле цунга хилар. Тоаяь араяьнна, комиссех чакхъяьнна трактор, кийчон мугІаре дІаоттаяц укхаза. Цу сахьате балха юкъейоаккх. Укхаза веначоа бІаргагургья уж лайво кІайдаьча кхашка гІолла удобренеш дІа-хьа тувсаш лелаш, кхыдола балхаш деш. ЦаІ сеца латтац. Сайца латт планал ах бутт хьалха бІаьстанга кийчъяь сеялкаш, культиватораш, коартолаш дІаюв агрегаташ, кхыйола Іана замалахьа кхашка а кхычахьа а ца эша тІехьаювза техника.

Лоацца аьлча, района совхозашка дІа-хьа мел вахача гуш дар, инициатораш хилара тарра, шоаш денна дош кхоачашдара низ дІакхоачар цар делга да.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкор.

БУТТ МАРА БИСАБАЦ

Дукха ца говш дІадолалургдолча бІаьстан балхашта техника кийчъеш ба Ачхой-Мартановски района «Орджоникидзевский» совхоза кхаш леладераш. Укхаза лаьрхІа да лоацчача ханна еррига техника тоаяь яккха.

— Болх дика дІаболабеннаб, — йоах боахама керттерча инженера Р. Мутузова. — Ди дІадодац ремонт яь трактор, комбайн мехмастерскера ара ца йоалаш. Цахаддаш теркам тІабохийт кхыйола юртабоахама инвентарь кийчон мугІаре дІаоттаяра а. Тхоай дикагІбола механизатораш оарцагІбаьхаб оаха цу гІулакха. Уйла яьй белгалбаьнначарна морально-материальни йоакхо яра а.

Совхозе йолча 45 трактора х 27 тоае езаш яр. Цига хьожабаьча механизаторашта юкъе социалистически яхь йоаржайир, кхоъ преми оттайир. Цул совгІа, теркал ца деш дитанзар къахьегама хьалаш а. Мехмастерске йІайха, сийрда, цІена я хІанз. Ханнахьа хьатІаяхь эша оатхалаш, хий. Хьабаь болх пенгазета тІа белгалбоаккх.

ДІадахача шера тІеххьарчеи укх шера хьалхарчеи деношка хьинаре болх баьча совхоза механизатораша тоаяь яьхар 80 процент совгІа тракторашн юртабоахама инвентари.

ТІехьабисанзар комбайнаш тоаераш а. Цига болх беш ба комбайнераш шоаш. ХІаравар ши-ший техникага хьожаш хилча аттагІа да кхоачамбоацараш хьалаха, уж дІадаха.

Къаьстта хьинаре къахьег техника тоаеча слесараша Т. Хаджиева, Б. Абдулкадырова, массарел хьалха ший «МТЗ-50» яха трактор лаьрххІача комиссега дІагойтача механизатора А. Лабазанова, дукхача кхычар.

— Февраль дІаболалуш дерригa балхаш чакхдаха лерхІ оаха, — яхаш, дувц Р. Мутузова. — Сона хьахетачогІа, из де тха аьттув а барґба.

В. КУРБАНОВ.

БАРТ ЦАІ ХИЛЧА

ФОТОРЕПОРТАЖ

ТкъесталагІча Еррнгсоюзни партийни конференцена сийленца накъаяхара ший хьинар ца кходеш къахьегаш я Грозненски экспериментально - механически завода коллектив. Толаме кхоачашъяьй цо продукцена поставкаш яра шийтталагІча пятилетка хьалхарча шии шера план, хІаьта балха темпаш кхы лаьгІ ца йолийташ къахьег цо ер шу доладеннача хьалхарча деношка а. Итт-ткъо процент тІеххоачашъю хІара бригадо сменни нормаш, лакха я хьадеча балхий дикал. Лоархlаме хьокхам а ба из, хІана аьлча мехка дуккхача городашка дІаухийт коллективо ше кийчъеш йола техника.

— Заводе шерра йоаржаяь латтача социалистически яхье къаьстта белгалйоалаш я Григорьянц Рант Григорьевичи Искрюк Владимир Ивановичи керте латташ йолча бригадай коллективаш, — йоах завода директора Х. Киева. — ДикагІча болхлоех дувцаш эггара хьалха цІи яккха безам ба са сварщикий Козенков Юре, Мугалимов Талиба, Панина Зинаидай, слесара Манаширов Якова, кхыбарий. Уж ба нах шоашта тІехьабоахараш, уллуврчарна масал лураш. Цул совгІа белгалдаккха деза, царех хІаравар тайп-тайпарча къамий викал хилар а.

Лакха я хІаране квалификаци, йІаьхий я балха опыт, бокккхача бехктокхамца кхоачашду хІаране ший декхараш, цІенхаштта дог лазаш ба уж коллектива гІулакхех. Къаьстта белгалвоах директора токарь Гечебаев Юрий. Ше укхаза къахьегача пхи шу гаргга йолча юкъа иттнел совгІача къонача болхлочоа Іомаяьй цо ший балха говзал. ХІанз Юрена тІачІоагІваь ва дукха ха йоацаш Советски Эскарера цІавена Азимов Іабдул.

Р. АУШЕВ.

СУРТАШ ТІА: 1). Р. Григорьянц керте латтача бригада коллектив; 2) сварщик Ю. Козенкови слесарь А. Соловьеви автомашина кузов вІашагІйоллаш боахк; 3) ший ученика Азимов Іабдулайна болх дІахьехаш ва токарь Ю. Гечебаев (аьрдехьарвар).

Автора сурташ.

Нов. Н. А. Коростовна Нохч ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дуккхача шерашка партийни органашка беркате болх барахи ваьча дийнахьа денз 50 шу дизарца дувзаденнен Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Коростов** Николай Акимовича — КПСС Нохч-ГІалгІай обкома юрта боахамеи кхачан промышленностеи отдела заведующе заместитела.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 ш. 21 декабрь.

●

Нов. В. Ф. Плохотникована «Нохч - ГІалгІай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цІи яларах дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Советски культура дегІайоалаеча дика гІулакхаш карагІдувларах, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара, грозненски мехкдаьттахой къахьегама сийлен традицешта пропаганда яра гІулакха юкъе хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГІалгІай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цІи лойла **Плохотникова** Валентина Феликсовнана — «Старогрознефть» НГДУ тІемеи къахьегамеи сийлен музея кулгалхочоа.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 ш. 21 декабрь.

ДОККХАЛ ДЕ ЙИШ ЙОЛАШ

Керда шу дегаш гІоздаьнна болаш дездир «Чечингагропромстрой» производственни объединенена чуйоагІача Грозненски аьшкбетона конструкцей завода болхлоша. Дикача производственни толамашца чакхдаьккхар оаха пятилетка шоллагІа шу. Паччахьалкхен планал совгІа маьхалъяьккхар 23 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци, заданел совгІа арахийцар 257 эзар сома маьха товарни продукци.

Тхоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш толаме кхоачашдаьд оаха. Къахьегама овсарле лакхъяра план ворхІ процент тІехкхоачашъяьй. Духхьал из лакхъяра чотагІа хьаяьй планал совгІа ара мел хийца продукци. Шера завода коллективо планал совгІа 10 эзар сом пайда баьб паччахьалкхенна.

Кердача шера дика къахьегама совгІат кийчдаь накъаера Устарханов Мувса, Тарамов Хьусен, Курскиев Хьажмурд, Гунеев Хьусен керта латтача цехий коллективаш.

М. АТИЕВ,
Грозненски аьшкбетона конструкцей завода директор.

КЕРДАЧУН ЗІИЙРГАШ

Комсаш кхеелга керттера лостам болаш я Грозненски района «Ильинский» совхоз. Цул совгІа хьайбаш а леладу цу боахаме. Цхьа ферма я зІамига а доккха а ворхІ бІаь совгІа бежан долаш.

Паччахьалкхенна комсаш, шура, дулх дІадалара цхьайтталагІча пятилетка планаш кхоачашъе низ дІакхачанзар совхоза кхаши хьайбаши леладерий. КІезига дацар хІара шера деш хинна зе а. Масала, 1985 шу боахамо чакхдаьккхар 650 эзар сом зе а деш.

Из нийсденнадар бригадни подрядагІа кхаши хьайбаши леладерий балхаш вІаштІехьдахара совхоза кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша йоакхо ца ярах.

Шоаех боккъонца бола дай а хеташ къахьегаш бацар механизатораш, дояркаш, скотникаш. Дукха моттигаш нийслора агротехника телхаеш. Цудухьа геттара эсала хулар комсаш, ялатеи доакъареи культураш, кхоачам хиллал хилацар кийчдаь доакъар.

Масала, 1985 шера хІара кхоабача Іаттагара цига яькхар 1820 килограмм мара яцар. Геттара кІезига дар дулха лаьрхІа долча хьайбашта ІотІадеттадолийта дозал а. Цу хьалашка вІалла догдоахилга яцар шуреи дулхи дохкара планаш кхоачашъелгах, хьайбай продукташ алсамйоахалгах.

Геттара эсала хулар комсаш лелаечар балха хьокхамаш. Комсаш чуэцара ах план а кхоачашъяцар. Доккха декхар тІа а дусаш чакхъяьлар цхьайтталагІа пятилетка.

Иштта халача хьале совхоз нийсъеннача хана цига директоралла хьожаву экономически образовани йола специалист Дараев Султан Им-Магомадович. Цига валехьа цо массехк шера болх баьб цу района «Атагинский» совхоза керттера экономист волаш.

Коллективни подрядагІа «Атагинский» совхозе балхаш вІаштІехьдоахача хьинаре дакъа лоацаш хиннача специалистех цаІ Дараев Султан хиннав. ХІаьта йоккха балха опыт а караерзаяьй. Цудухьа дукха ха а эшанзар Дараевна «Ильинский» совхоза къахьегамхоша эсала балхаш дара дола бахьанаш къоастадара, эггара хьалха де деза гІулакхаш белгалдахара, хІаьта уж чакхдахара совхоза специалистий а болхлой а теркам тІабахийтара.

Хиш дехкаш дац «Ильинский» совхоза кхаш. Ахкан замалахьа догІаш геттара кІезига делх цига. ХІаьта а агротехнически бокъонаша дІа ма деххара механизатораша балхаш чакхдоахе, шоай гІулакхаш тоадара кхы тІа аьттув баргхиларах тийша вар Дараев а цун специалисташ а. Цудухьа шоай низ дІакхоачар а ду цар кхаши хьайбаши леладерий балхашта новкъарле хургйола гІулакхаш ца нийсдалийтара, безаме къахьегаргдола хьалаш хилийтара.

Совхозе вІашагІйохк коллективни подрядагІа къахьегаргдола бригадаш, звеньяш. Цох доккха беркат даьлар. 1986 шера яьха комсаш 434 тоннага дІакхаьчар — е 1985 шера яьхарел шоззеи ахаззеи дукхагІа. Хьайбаш леладераша ханал хьалха кхоачашъю шуреи дулхи паччахьалкхенна дІадалара планаш. ЦхьайтталагІча пятилетка тІеххьарча шера хинначунца нийсйича, хІара Іаттагара яьккха шура 380 килограмм, е 20,8 процент дукхагІа хилар цу шера.

Иштта дикагІча оагІорахьа болх дІагІоргбола наькъаш лахара, царех ма могга пайда эцара совхоза специалисташа цІенхаштта къахьегарах низ дІакхоач боахама даь зе 1985 шера хинначунца нийсдича, 257 эзар сом кІезигагІа хилийта.

Соахка «Ильинский» совхоза къахьегамхоша толаме кхоачашдаьд шоай социалистически декхараш. Хаоттамо чІоагІа духьале яьяле а, С. Нискаевеи С. Юнусовеи кулгалдеш йолча коллективни подрядагІа къахьегача шин бригадо 804 тонн комсаш яьхай. Дикка тІеххоачашъяьй план а социалистически декхар а. Иззал дукха комсаш яьхаяц цига из совхоз вІашагІъеллача гІоне.

— Шийна доалдарга хьежжа беркат хьалургдолаш да укхазара лаьтта — йоах Дараев Султана. — Цхьа агроприем йита йиш яц, ший ханнахьеи дикеи чакх ца йоаккхаш. Къаьстта боккха теркам тІабахийта беза минеральни удобренеехи гербицидехи ма боаггІара пайда эцара.

Бакълув директор. Комсий бешамаш лелаеча болхлоша иштта дика къахьийгалга гуш да. Пятилетка кхоалагІча шера чуэца хьувкъам кхы а лакхагІа хилийтара эшаш дола гІулакхаш деш ба хІанз шинна а бригадера болхлой.

Агротехнически эггара дикагІча хана дІайийра дІаяхача шера гурахьа ялатан доакъаран лаьрхІа йола культураш, совхоза специалисташ раьза болаш уж дика хьалтІа а яьннай.

— Со тешаш ва комсий бешамаш лелаеча бригадаша санна, ялатеи доакъареи культураш лелаеча механизатораша а укх шера боккха толам боаккхаргхиларах. Шоаех бизза лаьттан дай хеташ къахьегаш ба уж. Массанена а гуш да подрядагІа мел доккха беркат доал. — йоах шоай гІулакхех бІубенна волча директора.

Пятилетка шоллагІча шера 455 тонн шуреи 71 тонн дулхи паччахьалкхенна дІадала социалистически декхар тІаийцадар совхоза хьайбаш леладераша. Из толаме кхоачашдаьд. Доярнашта юкъе яьржача социалистически яхье эггара хьинарегІа къахьийгад Н. Абубакаровас, Я. Муцуровас, Т. Сулумхановас, Д. Кимиевас, Х. Чабаевас. Цар дикка тІеххоачашъяьй шоай планаш. ХІанз карарча шера февралн марти беттай чотагІа къахьегаш а ба хьалхалатта доярнаш.

ХІанз совхоза специалисташа яьча расчеташа хьахьокх, дІадахача шера боахама 50 эзар сомага дІакхоачаш цІена пайда хургхилар. Юртбоахама экономика шин шера иштта тоаяр боккха толам ба.

С. АУШЕВ.

Партийни вахар: перестройках йола отчеташ

БАХЬАНАШ ЦА А ЛЕХАШ

Производственно-товарни контора йиълагӀча цехе тӀеххьарча хана дукха хувцамаш хиннад дикагӀча оагӀорахьа. Къахьегама дисциплина тоаяннай. Дукха ха а яц укхаза алапи хьанийцача деношка, е ваь ди дездеш, е моллагӀа цӀей белгалдоаккхача хана корта бохабу малараш мелаш дуккха моттигаш хинна. ХӀанз цу тайпара гӀулакхаш цӀенденна дӀададьннад укхазара. Из ишта дале а трезвоста общеcтве членалла саг-м эттавац хӀанз а цехера.

Дикка тоаяннай цехера гойтара агитаци а. ЦӀеча уголоке лостам баьб. Цига бос бола телевизор, радиоприемник я, деша керда газеташ, журналаш да. Уж дика хувцамаш деча юкъе кӀезига дакъа дихьадац цеха начальника Б. Чибисова. Цхьабакъда, таханарча дено, перестройка дӀадехачунга диллача кхоачам болаш дац цунна карагӀдувлараш а. Масала, хан-ханнахьа арадувлац пенгазет. ХӀаьта чулоацамга диллача критика вӀалла а хилац цу тӀа. Цунах лаьца дийцар ше коммунисташта хьалхашка отчет еш цеха парторганизаце секретара В. Никитина. Цо из белгалдаьккхар партбюро хӀара члено перестройкана юкъе хьоча даькъах лаьца къамаьл деча хана.

Масала, цо аьлар, общественни организацей балха лостам телача даькъе партбюро члена, слесара Э. Никитина кхоачам боллаш болх ца баьлга, цунца цхьана вокхагӀа вола оператор В. Скрипниковна Ӏалаьмате дукха ха балха гӀулакхаша дӀайоаккхе а, юкъара декхараш кхоачашдеча айхха дакъалаца кхоавора, аьнна. ХӀаьта цеха халкъа тӀахьожама группа председатела В. Будникова шийна тӀадилла декхар во кхоачашдеш хиларах дийцар.

— ХӀанзарча хана дӀадехарашка хьежжа са а вӀаштӀехьдаьннадац болх бе, — аьнна ший балхах а дийцар Виктор Алексеевича. — КӀезига новкъостал дора аз бюро членашта.

Собране къамаьлаш даьча коммунисташа белгалдоахар хӀаране ший балха тӀара кхоачамбоацараш, къайла дахьа а ца гӀерташ, гуччахьа дувца дезилга. Цо таро лургья тӀехьа тӀайоагӀача хана болх тоабе.

Собране иштта дийцар шоай декхарех дика лоархӀабеш, партийни бюрос шоашта тӀадехка декхараш тӀехдика кхоачашдеш, перестройка еча айхха дакъалоацаш дуккха а коммунисташ хиларах. Царех ба 34 шера цехе къахьегаш вола А. Шерстаков, А. Шевченко, Н. Иванова, Н. Зюзина, Е. Черкашина, производственни а общественни а вахаре шоашкара хьокхам тела коммунисташ ба уж.

Балха итогаш во яц йиълагӀча цеха коллектива. Иштта кислородни участка 102,1 проценти ацетоновиййчо — 106 проценти кхоачашъяьй производственни задани. Цхьабакъда, собране хиннача цӀенхашттача къамаьлах кхетаде хала дацар цу хьокхамашта тӀехьашка дуккха а кхоачамбоацараш а латтилга. Царех дар генераторщика, коммуниста А. Черкашинас дийцар а.

— Перестройка хьакъехьа тхога дукха дувца эшац, тхо болхлой да, оаха дика кхетаю парте политика, таханарча дийнахьа цо дӀадехараш. Цудухьа тхоай деррига низаш оарцагӀ а даьха дикагӀа къахьега гӀерт тхо. Бакъда, тха балха новкъарле еш дукха хӀамаш да. Цхьацца эшаш, цхьацца деха дезаш хул тхо хадданза. ДукхагӀча даькъе вентилеш эшаш хул, продукци чуйолла тара тоъаш хилац. кислород зехьа довш моттигаш нийслу. Хьанна беза цу тайпара болх. ХӀанз вай, коммунисташа ПТК, объединене кулгалхошкара доаггӀар хьадеха деза ха хьакхаьчай. Вай балха тӀа перестройка яргахьа баьккха хьалхара гӀа цох хургба.

Иштта, ира къамаьл дир собране кхыча коммунисташа а. Э. Никитина, В. Скрипникова, Б. Чибисова, Ю. Штейнберга, кхычар дийцар хӀаране перестройка еча юкъе хьоча даькъах, из хила дезачул дуккха а кӀезигагӀа хиларах, болх дикагӀча оагӀорахьа тоабе безалгах.

ДӀахо ишта болх бе йиш йоацалгах дийцар собране тӀемеи къахьегамеи ветерана М. Винника.

Собране даьча къамаьла чулоацамга диллача производственни дешашта тӀадерзадаь дар. ХӀана аьлча, материальни база ларда тӀара дӀа ма йолалой перестройка, хӀаьта из база тоаярга хьежжа мара, наьха сакхетам овлангара хувцалургбац.

Собране тӀанийцача соцам тӀа хаьдда белгалдаьккхар таханарча дено дӀадехачунга хьежжа цехе перестройка еш ца хилар. Партийни организаци хӀанз а цу даькъе хьалхле шийга дӀа а ийца, хьокхам луш яц социально-экономически дегӀаахар сихдара.

З. АЮБОВ,
тха штате воаца корр.

ГОВЗАНЧА, ХЬЕХАМЧА

Дика чакхдаьккхад шийтталагӀча пятилетка шоллагӀа шу Малгобекски районерча М. Горьке цӀерагӀча совхоза коллективо. Доакъар Ӏалашдара даькъе республике хьалхара моттиг бӀарчча районо яьккхаяле, боахамашта юкъе дикагӀчарех лоархӀаш я совхоз. 1200 тонн йол, 2500 тонн ча, 1930 тонн силос Ӏалашъяьй укх боахама хьайбаш леладераша. Дика а да доакъар, хӀаьта боахама хьайбаш Ӏангара дахара кхоачам хургболаш а да.

Фермай помещенешкарча халача балхий процессашта механизаци еш ва совхозе Гетагажев Хьажбикар. 1949 шера денз комбайнералла къахьегаш хиннав из. хӀаьта укх тӀеххьарча ялх шера балха процессашта инженер а волаш хьавоагӀа из.

Совхозе наха а кулгалхоша а сий деш, лоархӀаш саг ва Х. Гетагажев. Цунна карагӀдийнна дика гӀулакхаш ца зувш дисадац. Къахьегама ветерана еннай Къахьегама Сийлен шоллагӀчеи кхоалагӀчеи степена, Къахьегама ЦӀеча Байракха, «Знак Почета» орденаш, «За трудовую доблесть», «За трудовое отличие» яха а В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаь юбилейни а медалаш. Хьинаре дакъа лоацаш хиннав Хьажбикар эри даьда лаьтташ оахача а. Цига цунна еннай «За освоение целинных и залежных земель» яха медаль. ЦхьайтталагӀча пятилетка ударник а хулаш, диазза социалистически яхье котваьлар Хьажбикар. Дукха я цунна тийнна сийлен грамоташ, премеш, маьхера совгӀаташ.

Дика болх беш хиларал совгӀа коммуниста Х. Гетагажева хьинаре дакъа лоац общественни вахаре а. Совхоза парткома член, халкъа тӀахьожама группа председатель, юртсовета исполкома член — иштта да цо кхоачашдеш дола общественни декхараш.

Шийна ховр, карагӀдаьннар къайлакхухьаш оамал яц Хьажбикара. Цудухьа даим а хул цунна гонахьа нах, къаьстта кагирхой, цар хьехамча ва из. Итташ кагийнах Ӏомабаьб цо ший професегӀа болх бе. ХӀанз цо Ӏомавеш, хьехаш ва къона слесарь Арцигов Мувса. Пхе шера укх боахаме ше болх беш вале а хьаэца, Ӏомаде дукха хӀамаш корадоагӀа цунна ший хьехамчагара.

— Ший мукъача хана а салаӀар ховш вац тха Хьажбикар, — яхаш дувц боахама парткома секретара Ханиев Тамерлана. — Хьабе болх даим а корабоагӀа цунна. Цо хьа мелдер дояркай а скотникий а болх аттача баккхара тӀадерзадаь да, цудухьа массанена а дукхавеза из.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) Х. Гетагажев, М. Арцигов, С. Коригов электродвигатель тоаеш боахк.

Р. АУШЕВА сурт.

ДИКАЧА НАХАХ

БРИГАДИР

«Автоспецоборудование» яхача заводе дика йовзаш я литейщикий бригадир Заярная Александра Николаевна. Из къахьегаш йолча шоллагӀча литейни участке со нийсвеннача хана сона хьалхашка этта сурт хоза дар. Лакха культура йола производство хилар гуш дар. Массанахьа цӀена, лостам болаш кийчъяь яр участок. Лоаладаьча болатахи чонахи хьаяь оатхалаш йоагӀ-йоагӀача нийсъяь, дӀаоттаяь латтар. Цхьаккха хӀама яцар укхаза ца йоагӀача уллаш. Цу гӀулакхага баьхаб бригадера литейщикаш цар кулгалхочо Александра Николаевнас. ХӀаьта цар шоай аргӀагӀа иштта болх бе Ӏомабаьб тӀайоагӀача смена литейщикаш а. Долче, цхьаккха тайпа а организаторски гӀулакхаш чакхдаха ца дезаш, ший керттера болх дӀаболабу хӀара смена коллективо.

Смена чакхъяьннай. Цхьабакъда, цӀабаха сиха бац литейщикаш. Уж итогаш еш ба пятилетка хьалхарча шин шера баьча балха. шоайла дага а боалаш тӀанийцар укх кердача шера дола декхараш. Гласноста шерра никъ хьабиййлача хьалашка хӀарамена бокъо елар шийна дагардар а бакъахьа хетар а ала. ТӀеххьара дош делар бригада кулгалхочоа. Де дезарех лаьца цо аьлар:

— Новкъостий, пятилетка юкъ къоастаеш дола шу да вай хӀанз дӀадоладер. Из къаьстта лоархӀамеи бехктокхамеи да вайна меттел, ерригача предприяте болхлошта. ХӀана аьлча, 1988 шера цхьоалагӀча январе денз завода коллектив болх бе йолалу йиззача хозрасчета, шешийна финансировани яра системагӀа. Цу гӀулакха тӀехьа доккха дукъ тӀадуж мугӀарерча болхлочунгара предприяте кулгалхошка кхаччалца барашта. Массане а цхьатарра из дӀаувзаш ца хилча, кердача системагӀа беш бола болх шаьрра дӀагӀоргбоацалгах дӀакхетабир цо болхлой.

Коллективерча болхлоша дика кхетадир бригадира яхар — хьалха, дӀадахача шерашка, санна болх бе йишйоацалга. ХӀара изделега дӀадодар юха меттаоттадара дола наькъаш техка дезалга, кхомбара, хьурматдара, хьаеча продукцега дӀадодар тӀа-тӀа кӀезигагӀа хилийтара, цхьаккха тайпа брак ца нийсйолийташ тӀагӀертта къовсам лоаттабе безалга, лоацца аьлча, мичча бесса яь а паччахьалкхен план кхоачашъе а ца гӀерташ. Эше а ца эше а валови продукци дукхагӀа арахеца гӀерталга цӀендаь дӀадоаккхалга хӀанзарча хано — кердача системагӀа болх бе доладаларо дӀадехаш хиларах шек бацар бригадера литейщикаш. Ше-шийна финансировани яра системагӀа къахьегача коллектива керттера декхар да кооперированни поставкаш яра дола договорни декхараш, паччахьалкхен заказаш толаме кхоачашдар. Уж гӀулакхаш дизза чакхдахарца лакхлургья производства эффективность, беча балхах бухсоццаш хьахулашдар. Долче, цунца лакхлургда болхлой алапи а цар материальни безам а.

Цу лостамагӀа къахьегалга дӀадоладе лаьрхӀар литейщикий бригада коллективо. ХӀанз духхьашха деш дацар цо из. заводе моллагӀа дӀадоладеча дикача гӀулакхий инициатор йолаш из хьайоагӀа дукха ха я. Цу хьакъехьа дукха масалаш доаладе йиш я. Ший потребителашта кооперированни поставкаш яра дола договорни декхараши дерригача технико-экономически хьокхамий шин шера плани Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача юбилейга кхоачашъяра предприятерча бригадашта юкъе эггара хьалха болам дӀаболабаьрех яр из бригада. Ше денна дош дизза кхоачаш а деш, ханал хьалха Ӏалашбир цо комплектующи изделешца Челябинскера, Свердловскера, Новгородера, вай мехкарча кхы дуккхача городашкара ший потребителаш.

Лоацца аьлча, поставкаш яра тӀанийца договорни декхараш ханал хьалха кхоачашдарах литейщикий бригада коллективана елар КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота.

Дуккхача хана денз иштта хьинаре къа а хьегаш, башха-дика толамаш доахаш хьайоагӀача бригадана а цун кулгалхочунна а лоацца характеристика а луш, литейни участка мастера Похомов Виктор Ивановича аьлар:

— Заводе моллагӀа а дика гӀулакх эггара хьалха дӀадоладерех я Заярная Александра керте латтача бригада коллектив. Шийна тӀадехка декхараш массаза а цӀенен диззаи кхоачашдеши социалистически яхье хадданза хьалха латташи, предприятерча бригадашта юкъе эггара дикагӀа лоархӀаши коллектив я из. Из деррига а бригадир бахьан долаш да.

Из доккха тешал да. Цун керттердар да цхьа дезал санна барт-цхьоагӀо йолаш коллектив хилийта бригадира низ дӀакхачар, литейщикий къахьегами царна юкъера социалистически яхьи цо кхетамца вӀаштӀехьяккхар, ший декхараш даим цӀена кхоачаш а деш, доаггӀаш дар хӀара болхлочунгара цо хьадехаш хилар. Цудухьа бригада коллективе шиш болаш а цо чӀоагӀа лоархӀаш а я Заярная Александра Николаевна.

Цунга кхача атта-м хиннадац цунна. Ткъаь пхиъ шу дизад балха моттиг ца хувцаш цу цхьан предприяте цо болх бу. ХӀаьта шийтта шу дизад Александра Николаевнас бригадир йолаш къахьега. Хадданза тӀехьаюсаш, ахастагӀа лелхаш болх беш хиннача бригадана ше керте а оттаеш, шийх кулгалхой бенна тешам боабаьбац цо. Из керте эттача денз даим социалистически яхье хьалха латташ хьайоагӀа цун коллектив. ТӀехнийса йола оатхалаш кепаеттача литейщикий болх бовзаргбоацаш эргабаьккха тоабе мишта вӀаштӀехьдаьлар бригадира? Цу хаттара жоп а луш, А. Заярнас аьлар:

— Тха коллектива болх юххьанца денз цхьаккха тайпа халонаш ца нийслуш, шаьрра дӀабахар, аьлча, нийса хургдац. Халонаш а дукха нийсъелар тхона. Уж эшаяра, бригада болх тоабара ког гӀортолга йир къахьегама ветеранех. БехктокхамегӀарчеи лакха говзал эшачеи участкашка хьожабир балха йоккха опыт йола къахьегама ветеранаш. Царех ба хӀанз профгрупорг йола Лосенко Ольга Васильевна, профсоюза цехкома председатель Аушев Мурат, литейщик-сталевар Нальгиев Яхьъя, кхыбараш. Царца дага а ювлаш къахьегамеи производственнии дисциплина овлангара денз эргаьккха тоае йолаелар со. ТӀаккха балха ханахи производственни мощностехи бизза пайда нийбе болабир.

Денгара денга тоадала доладелар бригада производственни гӀулакхаш а. Паччахьалкхен плани тӀанийца декхараши кхоачашдара шешийна тӀалатта бехктокхам кхетабир бригадерча хӀара литейщика. ТӀаккха кхотаенна чӀоагӀъелар литейщикий коллектив. Цудухьа хӀара сменагӀа нормаш 120—125 процент кхоачашъеш дӀайолаелар из. Овсаре къахьегал совгӀа ше хьа мел еча продукцех 90 процент яр ОТК болхлой тӀахьожам боацаш, ший тамагӀа а долаш арахеца бокъо а яьккхар цо.

Бригада болх иштта кхетамца вӀаштӀехьбаьккха дика дӀабахийта низ кхаьчача бригадира Александра Николаевнас даьхача толамий лакха мах баьб Даьхено. ИттлагӀчеи цхьайтталагӀчеи пятилеткай ударник яха сийлен цӀи, «За доблестный труд» яха медали «Социалистически яхье котъяьннар» яха массехк сийлен Знаки еннай цунна. Иштта дукха тийннад цунна кхыдола совгӀаташ а.

Предприятерча кагирхой хьехамчех эггара дикагӀа лоархӀачарех я Александра Николаевна. Ше дуккхача шерашка Ӏоаяь опыт, дикагӀйола балха методаш дӀайовзийташ цо кийчбаь говзанчаш итташ ба предприяте хӀанз къахьегаш. Царех ба Лосенко Ольга, Лапина Прасковья, кхыбараш. Лоацца аьлча, бригадира хьабена къахьегама никъ сийдолаш ба.

Б. КОСТОЕВ.

ФУ БЕЛГАЛОНАШ ЙИТАЙ

Сенца белгалдаьлар шоана дӀадаха шу? Мишта чӀоагӀлуш йоагӀа шун коллективе перестройка, гласность, демократи? Мел дакъа лоац Ӏа перестройке? яхача хаттарашта жоп а луш, Назрановски ДРСУ керттерча инженера М. Бекова дувц:

— Тхона, наькъахошта диканца ше дагадоалларгдола лераш йита дӀадода 1987 ш. Дуккхача шерашка хадданза тӀехьаюсаш хьаено тха ДРСУ коллектив перестройка наькъа тӀа яьлар цу шера. Планаш а социалистически декхараш а кхоачашдеш чакхдаьккхар оаха из. Цу 1987 шера хьалъяьй, аьнна цӀи тӀайолаш дукха объекташ я оаха балхаш деча Малгобекерча а Наьсарерча а территорешка, къаьстта наькъаш. Планах 1987 шера ремонтно-гӀишлон балхаш де дезаш дар тхо 1 млн. 372 эзар сома маьха. Оаха уж хьадир бӀаь совгӀа процента.

Цу шерагара «совгӀат» да Долакх-Юртара ГӀайрбик-Юрта кхаччалца оаха билла тӀоникъ. БархӀ метр совгӀа шера ба из, 9 гаргга километр бӀаьха а ба. Наха йоккха паргӀато хиннай цох. Иштта ба Юкъерча Ачалкхера Пхьилекъонгий-Юрта кхаччалца оаха билла никъ а. Кхыча моттигашка а даьхкад оаха цу тайпара капитальни наькъаш.

Уж тоадеш дукха балхаш даьд Назрана улицашка а.

Кхы фуд цу шерара «марка» тӀайолаш? Джайрахьа водачоа хоа ца луш Ӏелургьяц Ахриев ГӀапура памятнике хинна эргалонаш. Из тоадеш, эргадоаккхаш 32 эзар сома маьха балхаш даьд оаха цига. Бюст мара хӀама йисаяц оаха цун ца хувцаш, реконструкци ца еш. Эггара езагӀа йолча «габро» яхача мраморах хьалъяьй постамент, лаккха хьалъай а яь. Из материал Украинера лехар оаха. Гонахьара майда яьй Къулбаседа-ХӀиришкахьара бенача наггахьа мара ца нийслуча Ӏовкъара бесса кхерах яьча плиташца.

Дувца-м кхы а дукха дар 1987 шеро тхона йитача беркатерча лерех. ХӀаьта а, аз лакхехьа дийца а кхыдола а бехктокхаме балхаш даьрех цхьабарий цӀераш яхарца соцаду аз сай мугӀараш. Уж ба: экскаваторщик Тутаев Бекхан, автопогрузчика машинист Тангиев Бексолта, каткист Эгиев Ӏаьла, грейдерист Алхастов Адам, кхыбараш. Дукха ба тха 100 совгӀа саг волча коллектива юкъе-м перестройка хьалхале лелаеш. Кхы а беркатегӀа хургда тха ер — 1988 шу. Предприятех дола СССР-а керда Закон кхоачашдергдолаш кийчо яьй оаха.

М. БЕКОВ,
Назранерча ДРСУ керттера инженер.

МИШТА ӀАНГАРА ДОАХ ХЬАЙБАШ

КЕРДАЧА ДОАЗОНАШКА

РЕПОРТАЖ

Паччахьалкхенга шура йохкара шера план соахка 26 декабре кхоачашйир Сунженски района XIX партсъезда цӀерагӀча колхозо. Цул совгӀа, шу чакхдалалехьа кхы тӀа а 48 тонн дӀаелар.

Из толам боаккхача къаьстта а доккха дакъа юкъедихьар коммуниста Толмачева Людмила Федоровнас кулгалдеча шоллагӀча ферма хьайбаш леладераша. План 3500 килограмм йолаш, хӀара кхоабача Ӏаттагара 3755 килограмм шура яьккхар цар дӀададахача шера.

Иштта хьаьнала къахьега малагӀча таронаша вӀаштӀехьдоалийт ха безам болаш, цу ферме долх тхо.

Сайрийна ялх сахьат даьна ха. Къайла я ферма коа наӀараш.

— Шо ферма чудита са бокъо яц. ХӀанзарчоа со волча хьачудовла. ХӀаьта со ферма заведующи а йоалаеш хьавоагӀа, — аьнна араваьлар хаьхо.

Дукха ха ялалехьа, Людмила Федоровна а хьаера. Хьалха массехказза къамаьл хинна йовзаш яр тхона из.

— Бехк ма баккхалаш, тахан ха деш волча тха скотника Евсюков Иванах. Из вар шо чу ца дитар, — аьлар цо, ела а енна. — Хьаьшашта тхо массе хана раьза да.

— Кхо-диъ шу хьалха-м моллагӀа гӀулакх дар а доацар а хийцца чу ма воагӀар ферме. ХӀанз фу хиннад?

— Цу хана-м укхаза лаьттараш бруцеллезни, туберкулезни доахан дар. Царех цхьа етт бисабац хӀанз. Могаш доаца деррига доахан дӀадаьхад. Фермана реконструкци а яь, кхо шу хьалха укхаза доаладаь дикача фух дола къона доахан да хӀанз оаха леладераш. Цудухьа цхьанне лазар чу дар кхер тхо.

— Укхаза болх беш волча саго а ма тарлой лазар чуда.

— Иштта нийслургдоацаш эшар ду. Масала, балха венача хӀара саго, укхаза хьакхаьчача ара лелаяьраш Ӏо а яьхе дезинфекци яь лаьрххӀа кийчъяь маьчеш тӀаювх.

— Духхьал цу гӀулакхо мара доахнийташ ма хургдац шуга хӀанзара толамаш.

— Из цхьа бахьан мара дац. Доле, цӀеча уголоке гӀоргда вай, безам бале тӀехьагӀа ферма корпусашка гӀолла а чакхдаргда. ТӀаккха дикагӀа кхетаргда шо толаме къахьега тхона новкъостал дечох...

ЦӀена, сийрда, йӀайха я цӀеча уголоке. СалоӀача хана сага мел эшар да. ЦӀен юккъе хоза кийчъяь елка латт. ТӀадийха кӀай халаташ а долаш, чай а мелаш телевизорга хьежаш массехк кхалсаг ягӀа.

— Балхах мукъа бола тха дояркаш ба уж, — йоах Толмачевас.

— Мишта мукъа?

— ГӀулакх миштад аьлча, доахана хӀара группага хьожаш, уж детташ шишша доярка я тха. Цхьацца дийнахьа са а лоӀаш аргӀ-аргӀагӀа бу цар болх. Мукъа йолча дийнахьа дояркий йиш хул цӀагӀа хьажа. ХӀаьта са а леӀа ферме еча къахьега низ хул.

Наьха дукхагӀа бӀаргтӀаэттаргболчча моттиге хьалтеха цӀейна хетаь «Молния» йоал. Из язъяьй хӀара кхоабача Ӏаттагара йиъ эзар килограммал дукхагӀа шура яьккха Хирьянова Нина, Доненко Раиса, Посохова Люба, скотникаш Виноградов Анатолий, Евсюков Иван, Чекморев Егор даькъала бувцаш.

ЦӀеча уголокера даьнна хьайбаш латтача ерригача корпусашка гӀолла чакхдаьлар тхо, нахаца къамаьл хул. ХӀаьта, Толмачевас аьннача тайпара, кхетадир оаха толамаш даха цу коллективана новкъостал дер фуд.

Доахан, уж леладара хьалаш дика хиларах кхоачам бац, толамаш дахара. Геттара лоархӀаме да наьха балхацара безам совбаккхар. Цу гӀулакха, беррига хьайбаш леладераш раьза а болаш, лурчогӀа коллкетивни подряд юкъейоалайир ферма балха.

Эрсий, украинцаш, гӀалгӀай, нохчий, дагестанцаш — дукхача къамех нах ба цу коллективе. Подряд юкъейоалайнча дикагӀа къахьега баьлар уж. Коллектива гӀулакхех дог ца лазаш, бала боацаш цхьаккха а вац.

Фермана зе деш, саго гӀалат далийтача, цун бахьан тахкара берригаш а оарцагӀбоал. Даькъаза ва-кх ха а ховш кхоачамбоацар нийсдалийтар. Цунах къахетам бац. Балхара дӀавоаккх, из. ХӀаьта из юхаметтаоттаве колхоза правлене а низ кхачац. Болх хьабе саг воацаш ферма йисара кхерам бац. Балха бахка безам болаш геттара дукха ба. МоллагӀа а доярка фермера дӀаяьлча, цунна метте саг конкурсагӀа мара хьаэцац.

Боккха теркам тӀабохийт фермерча хӀаране, маша алсамбаккха йиш хулийта таронаш лахара а. Хьайбаш леладераша хадданза деш газеташ, журналаш. Дика опыт ювцаш корреспонденци йийшача, цунах специалисташца дага а баьле шоай ферме юкъейоалаю.

Вай мехка толашагӀа долча боахамашка санна, бахка етт, къаьстта духхьашха бехкар кхаь-диъ кӀирагӀа кулгашца бетт. Иштта из ду мел йола шура хьатела етт Ӏомабара. ТӀаккха мара аппараташца бетта болабац.

Цкъа Зенцова Надеждаси Посохова Любаси доал деча (шин йиъшас) группе денна Ӏасилг дир духхьашха бахкача Ӏатто. Иззамо моттиг хилча, кӀезиг-кӀезига шура а луш тӀеххьара лакъ етт. Из иштта нийсдаларах чӀоагӀа халахеташ бар дояркаш. Цхьан дийнахьа «Крестьянка» яхача журнала тӀара Надеждас дийшар иштта етт дукха шура тергйолаш кийчбе йиш йолаш хиларах. Журнала тӀа дувццача тайпара доал де баьлар уж цу Ӏатта. ХӀанз дийнахьеи буси 16 килограммага кхоачаш шура тел цо.

Йоакхо ю хьайбай продукци яккхарга дӀадодар лохдара а. Масала, доакъар дикагӀа дуаргдолаш лаьрххӀа йолча цехе кийчду. Хьалха фермана реконструкци ялехьа, подряд юкъейоалаялалехьа иштта дацар гӀулакх.

Цу тайпара, ший доалахьа долчоа санна ферма рузкъана доалдеш, хьадечох дог лазаш, эргалонаш яра йоакхо еш хӀаравар хиларо доахийт цу коллективага иштта толамаш.

— ХӀанз тха ферма хьайбаш леладераша декхар тӀанийцад план 3500 килограмм йолаш укх шера хӀара кхоабача Ӏаттагара 3700 килограмм шура яккха. ЛаьрхӀар кхоачашдара низ а кхобергбац, — аьлар Людмила Федоровнас, тхо дӀакъасташ.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДЕРРИГА ТЕРКАЛДЕ

Боахама расчетага, шешийна финансировани ярга яла езаш я Назрановски района «Экажевский» совхоз укх шера. Цу гӀулакха кийчо елга дукха а хьалха денз дӀадоладир боахаме.

— Юртбоахама культураш паччахьалкхенга йохкара шин шера план цхьан шерен итт беттен кхоачашйир оаха, — йоах совхоза партбюро секретара Тумгаев Мухьмада. — Духхьал укх шера боахама тӀабоагӀаргбола пайда 700 эзар сом ба. Цо таро хулийтаргья боахама чурча гӀулакхашта, социальни сферана, наха премешта из рузкъа дӀа-юкъа хьожаде.

ХӀаьта нахах аьлча, дика къахьега ховш бола къахьегамхой укхаза шортта ба. Хьанна бовзац республике цӀи хеза механизатораш, хьажкӀаш, коартолаш кхею коммунисташ Гайтов Татархан, Угурчиев Ӏамархан, Шанхоев Яхьъя, Толдиев Осман, кхыбараш. Цар хӀара шера лакха хьокхамаш доах Даьхен ялат хьажкӀаш, коартолаш чуэцача.

Вай цӀераш яьха коммунисташ партбюро членаш ба. Цунга хьежжа шоай балха участкашка партгрупоргаш а ба уж. Масала, Угурчиев Ӏамархан шоллагӀча тракторно-арен бригада цеховой парторганизаце секретарь ва. Цо кӀезига низи хьинари дӀалац хьалхашка латта декхарий лоархӀам (къаьстта перестройка еча хана) наха ма барра дӀабовзийташ, дӀайхача дешаца, шийгарча масалца оарцагӀбоах цо механизатораш кхы а доккхагӀа толамаш дахара. Иштта дика чакхбоах политико-кхетама болх Гайтов Татархана, Шанхоев Яхьъяс.

Цхьабакъда, совхоза коллектива балха тӀа халонаш нийслац аьлча, нийса хургдац.

— Боахама доалдара кердача хьалашка довлар толаме дӀадоладара тхона чоалкох тувсаш хила тарлу доагора-смазочни материалаш, юртбоахама техникана ремонт еча эша запасной оатхалаш ца таъар. ХӀанз аьлча, тахан а тӀехьа цу даькъе кхоачамбоацараш да, — йоах партбюро член волча Гайтов Татархана. Къаьстта ледара да тракторашта эшача МГ-10 яхача даьттаца Ӏалашделга. Ший ханнахьа солярка ца лоаттадарах дикка гоаделар гурахьа дӀадувча ялата лаьрхӀа зяьб оахалга. ХӀаьта РАПО кулгалхоша цу тайпара хӀамаш кердача хьисапе болх бе доладелча нийсдолийте толамашка даха дог дац.

ТӀехьатувсача техникана эшача оатхалашца механизатораш Ӏалашбара а дукхагӀа теркам тӀабахийта беза районни агропромышленни объединене кулгалхоша.

ХӀара шера тишъенна техника совхоза баланса тӀара дӀайоаккх. Бакъда, цунах йохка мегаргйола оатхалаш хьаяхац. ХӀаьта боахама доалдара кердача хьисапе къахьега даьлча хӀара хьастам, хӀара фенг пайда ца эцаш йитачул тӀехьагӀа хоалуш хургда.

— Цунах хӀанз а кхетанза е кхета ца ловш бола механизатораш а нийслу, — йоах Шанхоев Яхьъяс. — Цу деша хетаь цеховой партийни собрани хилар тха дукха ха йоацаш. Хийла коммуниста, парте воацачун цӀийвала везаш къамаьл хилар цига.

Тахан хало нийслу бензин ца тоъаш а. БӀаь совгӀа машина я совхозе. Бакъда, царна мел эша доагор хьахецац агропромо. Из бахьанце коартолаш, ялат чуэцача хана арахьарча транспортах пайда эца безаш. хул.

Кхы цхьаькха хӀама а да механизатораштa хьайбаш леладераштa тахан дагадоаллаш. Укхаза массане а дика кхетаду кайоалаш болх барга хьежжа шоай вахар а дикагӀа хургдолга, хьатӀадоагӀа алапи а дукхагӀа хургдолга, бухсоцаш хьахинначунга хьежжа шоай балха мах бергболга. Цудухьа царна лов деррига балхаш, агротехнически, зооветеринарни бокъонаша дӀа ма деххара, дикача ханашка чакхдаха. Хьайбаш лелалерий толамаш кхаш лелаерий къахьегамах тийша долга кхетаду укхаза. Цхьабакъда, Госагропроме цу деша дукха уйла еча тара дац.

Юртбоахама моллагӀча культурана эшар подкормка яр да. Ший ханнахьа тасса езача удобренена меттел хьаяйт кхы тайпа яр. Масала, ахкан замалахьа тоха еза азотни удобрени гурахьа яйт. Хетаргахьа, агропрома из хьаяйтай, аьнна, отметка йиъча хӀама ца эшачоа тара да.

— Сона хетачох, кагарча шера тхона бокъо яла мег эшаш йола удобрени хьахаржа а дӀаяхьа а. — аьлар совхоза керттерча агронома Х. Яндиева.

— Тха совхоз хӀара шера низ болаш хьайоагӀа, — йоах цун директора Я. Галаева. — Цунна дола тешал да укх тӀеххьарча шерашка районе дикагӀдолча боахамех лоархӀаш из хилар.

Деррига хьокхамегӀа ше тӀанийца социалистически декхараш тӀеххкоачашдеш хьайоагӀа «Экажевский» совхоз. Цхьабакъда, ше шийна финансировани ярге хозрасчетаге яьннача тӀехьагӀа районни агропромышленни объединени оагӀорахьара дукхагӀа терко эшаргья цунна. хӀана аьлча, тахан дукха лоадам боацаш хеташ дола зӀамига кхоачамбоацар кхоана чоалхане гӀулакх а хинна дӀаотта тарлу.

А. ГИРЕЕВ.

МАССАНЕ А ХIАРАНЕ А ДЕКХАР

ЙОАЗОНХОЧУН БЛОКНОТА ТIАРА

КЪАЬСТТА бехктокхаме ха я хIанзаръяр. Чакхбаьннаб мехка хувцамаш дара хьалхара мул. Цо белгалдаьккхад перестройка елга малагIча новкъа дIадахьа деза, цу даькъе парте керда курс белгалъяьй. ХIанз керттердар из программа практически кхоачашелга да. Гарггара ши — кхо шу цу балха хала хургхилар къайлакхахьац парте. Из хало ювзаенна я цкъа-дале, цхьа моллагIа йола, хьалха дуккхаза а хинна кампанеш санна, перестройка ший ха а яьккха, дIаяргья, аьнна, хетараш боландаь. Цар шоаш перестройкана мутIахьа хилара, из шоаш къоабалъяра кеп увттаю, из еча дакъа лоацаш санна хетийт.

ТIаккха ше дер догтийшша деш ца хилча, лерттIа кхоачашдулургдий из, пайда хургбий цунах? Цудухьа да къаьнача уйлаех вай хала къаст, яхалга. Цудухьа йоах парте перестройка лакхерча кулгалхошкара денз, мугIареча болхлошка кхаччалца хила еза. ХIаьта из хиланза яргIйоацалга а цу даькъе хьалаьца никъ юхаберзаргбоацалга а из гоалбаргбоацалга а парте цкъа аьнна Iийнадац. Хоадамболлаш белгалдир из дIаяхача гурахьа хиннача КПСС Московски городской комитета пленуме а. Перестройках ца тешараш юстарбоахаргхилар а хьахьекхар цу пленуме, моллагIа из вале а, мел доккха гIулакх цунга дале а.

КПСС ЦК апрельски (1985 шера) Пленум хилча денз вай обществе массе оагIонгахьара деш дола хувцамаш вай республика вахара, къаьстта а экономикана дика влияни еш да. Масала, промышленни предприятеша кхоачашъяьй продукци маьхалъяккхара план, арахецаш йолча продукце боарам соахкарчунца нийсбича 2,5 процент тIех ба, къахьегама овсарле 3 процент лакхагIа я. Вай республика керттера отрасль лоархIаш дола мехкдаьтта доаккхалга а тоаделар дIадахача шера. Республике мехкдаьтта доаккхалга лох ца далийта декхар тIанйца къахьегаш йолча «Грознефть» объединене коллективо планал тIех 100 эзар тонн мехкдаьтта а доаккхаш, из декхар сентябрь бетта кхоачашдаьд.

ДIадаха шу хаоттамга диллача къаьстта хален аьттув боацаши хиннадале а, дуккхача боахамаша планаш а декхараш а кхоачашдаьд. Кхачан программа кхоачашъеча каяргхиларах а цунца цхьана бахача наьха хьал-таро тоадеча дика хувцамаш хургхиларах а догдоахийташ да республика дуккха боахамаш рентабельно къахьегаш хилар, зе деш хинна боахамаш дикка кIезигдалар. ХIанз вай республике 8 район я зе деш боахамаш доацаш.

Царна юкъера къаьстта белгалъяккха безам ба са Малгобекски район. Се цу районе Iоваь, хьалкхийна, из сай дега массаза а гарга хилар бахьан долаш дац из. ВIалла дукха ха яц из район тIеххьарча мугIарашка хинна. ТIеххьара хиннача КПСС горкома пленуме белгалдир районе перестройка ечара цхьаццадола кхоачамбоацараш. Бакъда, белгалде доагIа цхьа хIама: зе деш дола боахамаш доацача районех цаI я Малгобекски район. ХIаьта дукха ха йоаццаш доакъар кийчдара итогех республике хьалхара моттиг хьожайир цунна. Из толам баккха мишта, фу бахьан долаш каьлар шун, аьнна, из даьча хаттара жоп луш, Малгобекски горкома шоллагIча секретара Акмурзиев Мухьмада аьлар:

— ДIадувча лаьттай структура боахамашта пайданегIа долчча тайпара хийцар оаха. МалагIа культура дIайийча пайданегIа хургда къоастадир. Масала, М. Горьке цIерагIча совхоза директора Бузуртанов Хьусена бIаьстан юххье, лаьрхIар мел люцерна, йол езаргья доахан дика Iангара дахара. ДIайийра из культура 200 гектара тIа. Хий тохаш долча лаьтта. Цунах 1000 — 1200 тонн йол хилар, 800 тонн сенаж а кийчйир. Г. Ахриева цIерагIча совхозе а дIайийнаяр люцерна. Дика пайда беннаб цо а. ХIанай из иштта пайдане? Люцерна ахкана кхозза-дназза хьакха йиш я.

Доакъар Iалашдара лаьрхIа подрядни бригадаш вIашагIъехкар. Хабарца а доацаш, боахамашка бокъонца перестройка яр да из. ХIаьта цунах хьахиннар хIанззе гуш да. 1986 шера хIара Iаттагара яьккхачул тоъал дукхагIа я чакхдаьннача шера яьккха шура. ХIаьта шуреи дулхи дохкара шера планаш кхоачашъяьй районерча совхозаша, 10 процент планал тIех продукци ехкай паччахьалкхенга.

Укх аьхки хаттар эттар: доаханна фуъа лаьрхIа ялат дутаргда е дутаргдац, аьнна, ялатий хьувкъам лоха ма барий дIадахача шера. Дита соцам бир. Шин шера дIалаьрхIача паччахьалкхенга ялат дохкара план кхоачашхилар. Дагаехар Iай доакъар ца тоъаш хьийга халонаш.

Цхьан совхоза директоро дийцар сона аьхки шоаш ялат дIалуча хана хIара центнерах 7 сом 50 кепиг лу шоашта, хIаьта Iай доахан кхоабача халача хьале эттача центнерах 30 сом а телаш, ялат ийде дезаш хул тхо, яхаш.

Лакха ца хилча боалний тIаккха хьайбай продукцега дIабода мах? Планал тIех ялат дохкар могадеш да, дохка а доагIа из-м, нагахьа санна таро яле. Бакъда хьайбай боахаме дикача оагIорахьа хувцамаш деш хилча, из тайп-тайпарча доакъарашца Iалашбе беза. Царна юкъе хиланза дарг-доацаш да ялат а. Ялат дохкар, дIаде фу дIаоттадар санна лархIа деза, аьнна, хет доаханна доакъара дола ялат къоастадар а. Аз из ях, хийла боахама кулгалхо цу деша кадаш сайна хезандаь.

МагIалбикерча боахамаша укх шера иштта хувцам баьб хьайбаш ялатаца Iалашдара. ХIара шера гIулакх иштта леладича, хьайбай боахам тоабара, дегIабоалабара пайда баргбар.

Дика да районе гурахьа дIадийна кIа а, кийчдаьд бIаьсти ялат дIадувргдола кхаш а. Лоацца аьлча, хьатIадоагIача шера ялаташ хьувкъадара эша лард еллай. Бакъда, цхьа хIама да районе ялаташ хьувкъара духьалдаргдий-теш, аьнна, шеквоахаш. Аз аьхки газета тIа яздаьдар МагIалбика районе кхашка хий диллара даькъе нийслуча кхоачамбоацарех. Итт миллион сом рузкъа дIа а дахийта хьаяь оросительни система хайра пайда ца луш лаьттай дIадахача шера. ХIана? Шийца цхьаццадола кхоачамбоацараш доландаь, из система Iоюллача хана далийта гIалаташ бахьан долаш а телхача из тоае, цунна лерттIа Iунал де лаьрххIа служба ца хиларах а. Ремонтно-гIишлон участок я хила езар. Ший доалахьа цу балха лаьрхIа техника а йолаш. Сентябрь бетта КПСС обкома бюрос соцам тIанйцар цу деша хьакъехьа, кхоачамбоацараш дIадаха «Минводхозен» «Чечингушводстрой» управленен кулгалхой декхарийла а бир. Система юллача хана диса кхоачамбоацараш дIадоахаш цхьаццадола балхаш даьд цул тIехьагIа, бакъда, цу системана тIахьожам лоаттабергбола, цунга лерттIа болх байтаргбола специализированни участок юллалга Минводхозо хIанз а дIадоладаьдац.

МАССЕХК шу дар Гоагорскенен МагIалбикан юкъера никъ тоабу, аьлча а юхакердабоаккха. Бакъда, оросительни система лерттIа ца хиларах, цун нийш яьнаухаш хиларах из керда билла асфальта никъ массехк меттера хьада чубахаб. Из хургхилара кхерам болга дIа ца яхаш хиланзар из.

Ший цхьан выступлене тIа, перестройка дерригача халкъа гIулакх да, аьннад М. С. Горбачева. Мехка вахаре хувцамаш деча дакъа лаца массава декхарийла ва, яхалга да из. Кулгалхочунгара денз болхлочунга кхаччалца! Теша безам ба, хIара шера йокъало кхерам тувсача ШинъаргIаюкъе кхашка хий тохара гIулакх, из декхар шоашта тIалаттараша лертIадоаккхаргхиларах. ТIаккха ялатий хьувкъам а лакхагIа хургбар, подрядагIа болх беш йолча бригадаша а къаьст-къаьстача дезалаша а хьийга къа а довргдапар.

М. Горьке цIерагIча совхозерча Коригов Султана дийцар сона. Дезала подрядагIа болх бергболаш ший къонгашца 160 гектара тIа фун лаьрхIа люцерна дIайийнаяр цо соахка. Кхайна юххе гIолла 'IоIоагIаш йола оросительни лини еха хиларах, хий тоха таро хиланзар. Иззаморг хургдац дуккха рузкъа дIа а дахийта йиллача оросительни системах боагIаш бола пайда нйбелга вIаштIехьдоаккхе. Из ца дой перестройка хьалхашка увттаду декхараш кхоачашду, ала йиш яц.

ГIулакх тоадалар, экономика дегIаяр, наьха вахар эргадалар боахама керте эттача кулгалхочун хьинарга, дог — уйла балха цо дIадаларга хьежжа хургда. Масала, «Алханчуртский» совхоза коллектива керте Манкиев эттача денз дикача оагIорахьа хувцадала доладелар цун гIулакхаш. ШоллагIа шу да из совхоз рентабельни йола, хIаьта доаханна доакъар Iалашдара укх шера районе массарел хьалха я из. Боахамаш тоадара шоай низ кхоачар деш ба М. Горьке цIерагIча совхоза директор Бузуртанов а дукха ха йоаццаш «Малгобекский» совхоза коллектива кертте этта Картоев а.

МагIалбике мара децний иштта масалаш? Грозненагаьна боацаш улла кхо бохам шоашта теркам тIаувзаш ба цу даькъе. Керда кулгалхой тIабаьхкача денз дикагIчарна юкъе цIераш яха яьлар цар.

Республике дика ювцаш я Грозненски районера «Советская Россия» яха колхоз С. Амхадов цун председатель эттача денз. Бригадни а дезала а подрядагIа болх вIаштIехьбаьккхар Арбиев Санаке шийх Грозненски районерча Ленина цIерагIча колхоза председатель хилча. Цунах дукха ха йоаццаш газето дийцадале а, кIеззига аьнна а, ца аьлча Iелац со. Арбиев Санакн районе дикача оагIорахьа вовзаш ва, цо кулгалдаьд кхыча боахамашта а. ДагадоагIа сона, «Горячеисточненский» совхозе директор хинначул тIехьагIа цхьа ха яьлча а, цу совхозе дика цIи йоаккхаш вар из. Кердача хьисапе беча балхах баьнна пайда гIадвугаш ба. 700 эзар сом декхар доаллаш яр колхоз доал Арбиевга кхоачача хана. ХIаьта хIанз 600 эзар сом — пайда. Баьцадаараш планагIа доагIачул шозза дукхагIа дехкад, кхоачашъяьй дулх дохкара шин шера план. Люцерна ги дохкара план а кхоачашъяьй. Духхьашха 70 тонн дехкад цун ги. Цар баьцадаарий план тIеххкхоачашъяро а таро еннай хьайбай боахамо деш дола зе меттаоттаде. Хьайбай боахам а пайда беш хургбола оагIув лех укхаза. Колхозхошка кхаба дIаденнад 500 бежан. ХIанз царга 200 бежан дIадала кийчо еш ба колхозе. Хьайбаш кхабарга, царна дулх тIаккхетийтарга дIадодар дикка лохдергда цу гIулакхо. Дика хьийкъар укхаза ялаташ а. ХIара гектара тIара 23 центнер кIа даьлар, хIаьта хьажкIаш — шозза дукхагIа.

Иштта да колхоза толамаш. Цунах ала йиш я, юрта боахаме — бокъонца йола перестройка. Лоацца аьлча, фуд перестройка яхалга? Болх хIанзалца баьчул, овлангара хийца, дикагIа бар да из. ХIаьта из бе Ленина цIерагIча колхоза коллектива а цун председатела Арбиев Санакена а карагIдаьннад.

КхоалагIъяр «Шалинский» совхоз я. ДIадахача шера юххье хилар Алавдинов Iаьла цун директор. Боккха ба совхоза хьайбай боахам. 7000 бежан, 5000 хьакха я. ХIаьта доакъара Iаг хьекхабар цу хана. Халла бIаьстанга даьхар хьайбаш, геттара кIезига дайра уж. Мел хало эзар уж Iангара даха гIерташ кердача директора, мел денош - бийсаш дIаихар доакъар лохаш кхыча областашка долхача наькъашка!

Укх шера шурий план кхоачашъяьй совхозо, бакъда, дулха план кхоачашъюяланзар. Iа дIадоалаш а бIаьстан юкъе а доакъар ца хиларах хьайбашта дулх тIаккхетийта таро хиланзар. Цо чIоаггIа Iоаткъам бир. Бакъда, карарча шера шоашта тIадиса паччахьалкхен декхар дIадаккха лерхI совхоза хьайбаш леладераша. Шортта тайп-тайпара доакъар Iалашдаьд совхозе цу гIулакха.

КарагIдаьннначох, боахамерча перестройках дувцаш, цу даькъе аьттув баьннар хьоахадича, кхычарна дика масал хургда, аьнна, хет. Дикачох пайда а эцаш, тоадаций вай гIулакхаш. ХIаьта кхоачамбоацарех дувце, «Шалинский» совхозага таро яц хьайбай помещенеш лерттIа Iан кийчъе, гIишлон материалаш ца хилар бахьан долаш. Уж фондех мара эца йиш яц. ХIаьта фондаш кIезига я. Хувцамаш цхьаннахьа дарах пайда хургбац, массанахьа а ца дой.

ХЬАЛАШ тоадара мел новкъарле еш да гIишлон материалаши гIишлонхойи кхоачам боллаш ца хилар. Из дуккханахьа Iаткъаш да. Йоккха предприяти я Грознера «Трансмаш» яха завод. Подрядни, хозрасчетни участкаши цехаши ювцалга дац укхаза. Цхьан помещене чу кхо цех хилча мишта, сенах ховргда, къоасталургда малагIчо материалаш, электроэнерги кхою, малагIчо зе ду? ТIаккха бокъонца хозрасчет юкъейоалае йиш мичай. Керда помещени хьалъе, завод шеръе лаьрхIадар. Бакъда гIишлонхой ца хиларах из кхоачашде таро хиланзар.

Уж тайпа масалаш кхы а корадергда. Къаьстта соцкультбыта объекташ хьалъеча. Царна юкъе белггала я унахцIено лораяра учрежденеш. ХIанз укх сахьате Грознерча цхьайолча медицински учрежденешкара хьал цIенхаштта оарц эшаш да. ДукхагIйола поликлиникаш ремонт е еза ха тIехъяьнна я. Цар кулгалхой бехкагIа дац из. Цар-м дуккхача хана денз оарц доах цу гIулакха, сметаш оттаьй, бакъда, болх бе безараш гIишлонхой ба.

ХIаьта уж тоъаш ца хиларах аргIа хьатIакхачац. Хала проблема я укхаза а гIишлон материалашцара яр. Учрежденена кертте латтар тохаваларга, оарцагIваларга хьежжа хул уж Iалашъяр. Цхьаволчун кайоал, вокхан ялац. Цхьан медицински учреждене керттерча лоро йоахар, кастта молхайи сага хулача лазарийн цIераш йицлургья тхона, царна меттел дага латтаргья гIишлон - материалий цIераш: улгаш, шифер, хьастамаш, линолеум, кхыдараш. Цхьайолча министерствайи ведомствайи шоай ремонтно-гIишлон организацеш я. УнахцIено лораяра министерстве а из хилча, пайдане хургдар, йоахар цо.

Къаьстта эсала да берий унахцIено лораяра учрежденешкара хьал. ЛаьрххIа берашта кийчъяь я Грознера 2-гIа горбольница. Кийчъяр хулий цунах, палаташка хий ца диллача? ЗIамигача берашта атта дий, мегаргдий умывальникаш чуйолча, санузел чуйолча цIеношка аха. Уж а этажа тIа цхьацца мара яц. Иштта чахьале долаш долча лазара кердадар IотIакхетар кхерам ма бий.

Дени бийсани цхьан лоацача хана мара хий доацаш а хулар укхаза аьхки. Цул совгIа массе хана нормативах доагIачул дукхагIа хул цамогаш дола бераш. Палаташ хьалйизачул тIехьагIа коридораш а дIалийцай. Вешта а кагий бераш кхыча моттигашкарчул дукхагIа ла вай республике. ХIанз арабаьннаб унахцIено лораяра гIулакх тоадарах бола КПСС ЦК-и СССР Министрий Совете соцам. Цунга хьежжа чехкка хувцамаш де дезаш да вай республике наьха унахцIено лораеча. Къаьстта — Грозне.

Перестройка лерхI сага фактор лакхъелга, обществе, вахаре хувцамаш де дезар саг воландаь. Цунца дувзаденна да унахцIено лораяра гIулакх тоаделга а. Иштта цунна ваха моттиг хилийтар, из фусамашца Iалашвар. Республике эггара чIоагIагIа эшаш болча специалисташа — мехкдаьттахоша, гIишлонхоша дуккха шераш доах квартирашка хьежаш. Хьалдаь даьнна цIенош нах чу ца ховшабеш дукккхача хана дьсса латташ моттигаш нийслу, хьалдеш дараш сов мела ду.

ЧIоагIа ледара дегIайоагIа мехкдаьттахой гIала МагIалбик, Грознерча ПМК участок мара кхы гIишлон организаци яц укхаза. Кердача квартирашка сатувсаш бIарахьежар мехкдаьттахой хьалдеш латтача 100 квартира йолча цIеношта. Бакъда цу цIеношка лакхе дукъ тIара лаьтта текхачара IокIалбоаха нах чуховшабе лерхI. Из бахьан долаш хала хьал да республика мехкдаьтта даккхара боарам лох ца балийтара керда моттигаш тахка, гучаяха декхар тIанйцача бурув тохара балхий управленена тIаэттар. Из хургдацар ши харбаз цхьан бе лаца гIертар санна, цхьан цIеношпа мехкдаьттахой а лаьттан токхам болчара IокIалбоаха нах а Iалашбе лийрхIадецаре. Царна къаьст - къаьста цIенош хьалдаьдаларе.

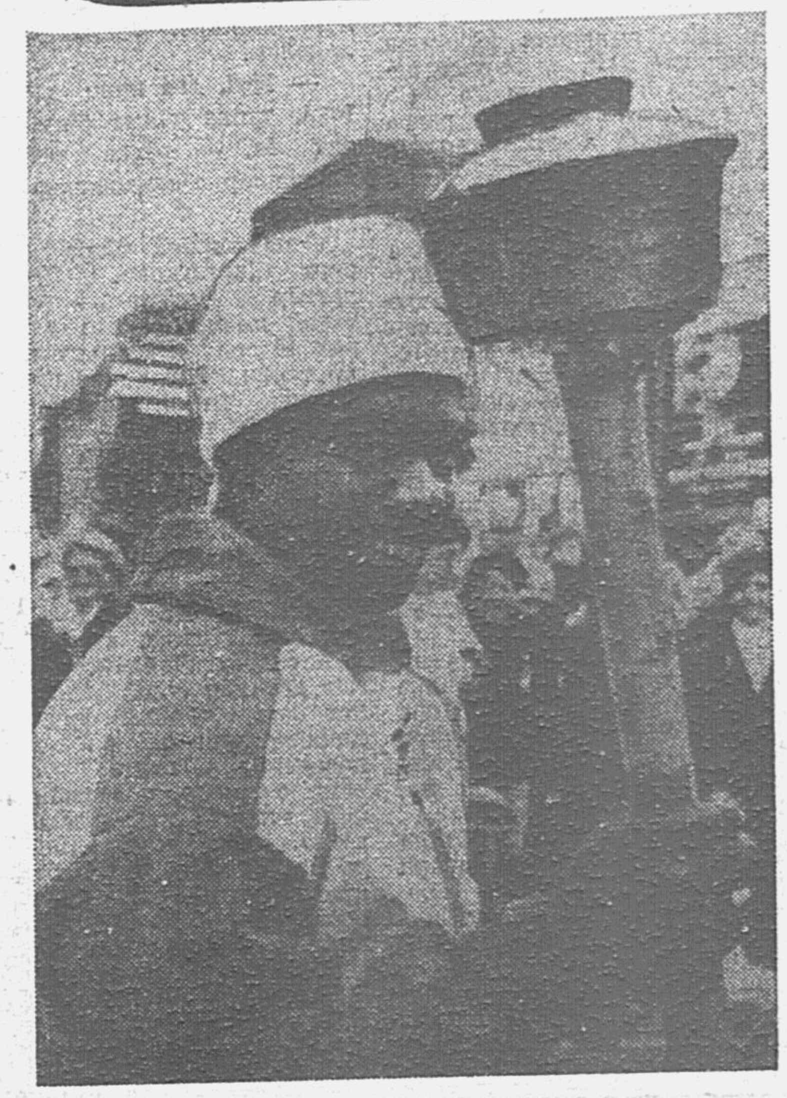
Сага фактор лакхъяра декхар кхоачашдара эшар эггара хьалхагIа саг балха дIанийсвар да. Советски Конституце тIа белгалъяьй цун бокъо. Кхо эзар совгIа саг ва МагIалбике балха воацаш. ХIаьта а ер ма йий, аьнна промышленни предприяти яц укхаза хьалъеш а гарггарча хана хьалъе лаьрхIа а. ТIаккха мишта кхоачашде лерхI укхаза нах балха дIанийсбара декхар?

ЦIенхаштара кхоачамбоацараш да республике соцкультбыта объекташ хьалъеча, къаьстта культура учрежденеш хьалъеча. Клубни учрежденеш хьалъяра план ах а кхоачашъяьяц. Наха патриотически, интернациональни, атеистически кхетам балара цар мел лоархIам ба вай дунккхаза белгалдаьд, дунха дийцад.

ПЕРЕСТРОЙКА вай вахар эргадаккхара, мохк социально - экономически дегIабоалабара хиланза даргдоаца хIама долга гуш да массанена. ХIаране шийгара доагIар, шийх тийшадар ма могга дикагIа дой, кхоачашде таро хургья цо хьалхашка увттаду декхараш. Наьха, къаьстта коллективашта кертте латтарий уйлашка, сакхетаме дикача оагIонгахьа хувцамаш хилар дIадех хано — къаьстта лоархIаме да из хIанз предприятеш йиззача хозрасчетагIа болх бе, шоаш - шоашта финансировани е, шоаш хьадаьчох тийша, шоаш хьадаьчунга хьежжа хьал хургдолаш, болх бе йолаеннача хана. Уж декхараш кхоачашде предприятей, боахамий дикагIа каяларга хьежжа хургда республике бахача наьха хьал-таро лакхъялар. ХIаьта парте ма хулла сихагIа кхоачашде лерхIаш дар из ма дий!

Ахьмад БОКОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

КАНАДА. Торонто кхаьчай олимпийски цIи. Города улицашка гIолла из чакхъяьккхай дунен чемпиона, рекордсмена Бен Джонсона (сурта тIа).

Рейтер — ТАСС телефото.

БАЬЦЦАРА ГОРОД

Города вахара тайп-тайпарча проблемашта юкъе эггара лоархIамегIа хулаш латт Iалама гом лорабара проблема. Из доагIаш да Варшавана а. Хини гонахьарча атмосфераи цIенал лораяр, отходашта улитилизаци яр, гIар-татаца къовсам лоаттабар, городской баьццара зизаш, кIотаргаш, гаьнаш, города уллувра хьун массиваш лораяр — уж лоархIаме дешаш кхы тIехьа ца доахаш къоастаде дезаш да.

Из дара хьалъеш латт цхьайола объекташ, хьалхарча аргIагIа очистни сооруженеш. «Жерань», «Секерки» яхача ТЭЦ-ий электрофильтраш эргаяхеи хувцеи лерхI. ХIанзара дом чулувцаш йола аппараташ оттаергья Тархоминерча «Польфа» яхача комбинатен Ожаруверча кабельни заводен.

Ден повестка тIа да варшавянаш цIенача хица Iалашбар. ЧIоагIа дика хий лоархI 228 метр кIоаргачара хьалъувзашдар. Хьалхара цу тайпара хин приемник 1986 шу чакхдоаллаш эксплуатаце дIаелар, столица хIара районе цу типагIа шишша гIирс хьалбе лерхI.

Варшавах баьццара город оал. Городе вахача цхьан сагага 12,8 квадратни метр баьццара Iалам кхоач. Города го баьккха хьу я. Столични воеводстве я 34 Iалама заповедник, 1027 Iалама памятник, Кампиновски къаман парк. Укх пятилетке (1986—1990 шш.) 228 гектара тIа, хIара шера 60 эзар гаьнаши кIотаргаши дIайоагIа лерхI. Городской баьццарча массивай майда 150 гектар дукхагIа хургья.

(Интерпресс—АПН).

КХОАНЕНГАХЬА ДIАХЬЕЖАЧА...

Чакхдаьлар 1987 шу. Советски наха из накъадаькхар шоашта хьалхашка латта декхар кхоачашдаь болаш, дегаш айденна болаш. Из дар вай мехко а ерригача планета а Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизар торжественно дездаь шу. Перестройка кIоаргъяь а из хьалхьоаяь а шу. Эггара хьалха вай мехка низаш оарцагIдалар бахьан долаш «машар» яхача деша маIан кердача тайпара кIоаргденна шу. Даь даьнначун итогаш еш, вай цунца цхьана кхоана хургдолчунгахьа хьажа — хьатIадоагIача шеро вайна фу лургда, сенца из белгала хургда тайп-тайпара бесаш долаш, сел сиха хувцалуш йолча вай планетана?

Цу тIа тIехь-тIехьагIа чIоагIлуш йоагIа керда политически уйла. Тахан из къаьстта холуш да революционни хувцамий мух чубетталуча вай доккхача социалистически дунен халкъашта юкъерча цIагIа. Цхьаккха а саго къовса йиш йолаш хIама дац, советски перестройка вай общество дикача кердача доазонашка йита ца Iеш, бIарчча хьанйцача социализм чIоагIъяра а болх беш а хилар. Къаьгга гуш да цхьаькха а: цхьаккха а социалистически мохк толаме хьалхашкахьа дIабаха йиш йолаш бац дIа-юха дувцар кхета ца деш, солидарность йоацаш, вIаши гIойле йолча тайпара цхьана гIулакхаш ца леладеш. Укхазара хьадоагIаш да вежарашха дола мехкаши партеши масогга дукахгIа динамизм а йолаш социалистически мехкаша цхьана гIулакхаш леладарга кхача гIертилга, хIара мехка инициатива массане а барта а баха белгалбаьча юкъарча наькъаца тар а беш.

Керда наькъаш, керда политически уйла чIоагIъяро доккхий позитивни хувцамаш юкъедоаладу Малхбоаленнен Малхбузеннен юкъерча гIулакхашта а. Нагахьа санна планета тIара политически климат миштай хорвгдолаш йола барометр йолаш яларе, дуненна шийна гургдар, цун стрелка — дуккхача шерашка хьалххара — «кхаьла» яхача белгалон тIара юхаяьнна. Шера арахьарча политике лоархIамегIа ярех йолча событе советско-американски паччахьалкхенашта керте латтараш вIашагIкхетара, итогашта дIахо шерра комментареш а еш, тайп-тайпарча мехкий цIи хеза болча паччахьалкхени общественнии деятелаша, кепайоазоно йизза бокъо а йолаш белгалдоах, 8 декабрь, М. С. Горбачевен Р. Рейганен гаьна кхетар юкъерча боарамеи кIезигагIеи дола ракеташ дIаяхара хьакъехьарча Договора кIал кулгаш яздаь ди, къаьстта белгала йола ха санна историе учебникашта юкъегIоргхилар. Из — ший тайпара политически водораздел я, ядерни кхерам айбалара замеи адамлен вахара демилитаризаци яра замеи вIашагIкъоастаеш йола.

ХIаьта из иштта долче, иштта эггара хьалхара гIа баьккха бале, практически дIахайтад ядерни боаца машар хила таро йолга, лаьттан тайп-тайпарча миIингашкара миллионаш бола нах из позитивни процесс дIахо яхьа йиш хиларга догдаха йиш йолаш болга.

Цу тайпара оптимизм лард йолаш я. Дагадохийтаргда вай, вашингтонски диалог йолча хана керда, тIеххьарча кхаь шера советско-американски паччахьалкхенашта керте латтараш диазлагIа — хIанз Москве вIашагIкхетара хьакъехьа барт баь хилар. ЛерхIаш ма хиллара, цига дувцаргда эггара низ болашагIа эггара кхерамегIа а дола герз — стратегически дар 50 процент кIезигдара хьакъехьара дош. Бе беза болх геттара дукха бале а, ПРО хьакъехьара Договор нийса кхоачашдича хила йиш йолча соглашене контураш таханне а кхоачам хиллал къаьга хьакъедаш я. Специалистий даннеех, лаьттан тIарча ядерни арсенале атомни герз Iоадаьд 20 эзар мегатоннага гIортташ — из хул Хиросимана чутехараш санна йола 1,5 милилон бомба. Дувпа а эший мел чIоагIа гIадбаха доккха са доаккхаргдар наха, нагахьа санна гаьна кхетар юкъерча боараме а кIезигагIа а дола 2.600 ядерни ракет дIаяккхара тIеххьа ахалега кхоачаш стратегически герз а дIадаькхача?

Ядерни герзаш дIадахара процесс дIахо яхьара ллерагIа тIехьа а болаш вай мехко, вай союзникаша, доттагIаша цIаькха а белгалдоах: бакъда, ядерни жин — машара бола керттера кхерам болга, амма кхыдола герзаш а чIоаггIа духьале еш да тешшамеча кхерамзленна. ХIанз, ядерни герзаш дIадахара реальни процесс дIайолаенначул тIехьагIа, тIехь-тIехьагIа дукхагIа хьалхарча плане отт Варшавски Договора членаш йолча паччахьалкхений Европе — Атлантикагара Уралага кхаччалца — герзашцара низаши моллагIдар санна дола герз оалаш дари радикально кIезигдара хьакъехьара боккхача боарамера а кIоаргга конструктивни а йола предложенеш. Дунен общественносто тIатеIIа хьадех США-гарен НАТО-гарен хьалхара деструктивни позицега юхахьожилга, хIаьта дог а доах, кердача шера, юххера а «Венера переговораш» яхача дешашта уллув дIаотташ «прогресс» яха дош а хиларга.

Кхоаненгахьа хьежаш, халкъаша догдоах, хьатIадоагIа шу прогресс хиларца, регионални конфликташ дIаяхарца, ерригаш ца йоале а, цхьаяраш хIаьта экхам хилар кхерам бола «моттигаш» дIаяларца белгалдоалаш хиларга. Из биззача боараме а эггара хьалха а доагIаш да советски наха къаьстта чIоагIа дагайоаллаш йолча «афгански проблемана». Къамашта юкъе машар бара бола афгански кулгалхой никъ тIехь-тIехьагIа дукхагIа наха хьаллоацаш ба, цIий Iоухийталга дIадаккха яхилга чIоагIагIа хьадехаш да, советски бIу цигара арабоаккхаргбола ха а белгалъяьккхай — 12 бутт, кIезигагIа хила а тарлу. ГIулакх сенах латт аьлча, из латт бIу цигара арабаккха болабарца герзацеи финансашцеи душманашта американски гIо делга соцаде доладарах а.

Керда шу наьха цIеношка доал тайп-тайпара — цхьабарашта из цIей хул, кхыбарашта (цу тайпара бараш дунен тIа дукхагIа а ба) — керда холонаш яхь цо. Наха лоалуш хIама дац хIара шера герзаш Iоадарга астрономически боарамех триллион доллараш дIаухийтача хана шиъи ахи миллиард бола нах хьалха колонеши ахколонеши хиннача моттигашка хьалха а санна кIалбисса къе бахаш хилар. Лоадала йиш йолаш хIама дац лаьттан тIа бахача нахах хIара 350-гIа вола саг — салте, хIаьта алхха 3700 сагах цаI — лор мара ца хилар! Дунен общественносто дIатIаэца тигац империализмо качъелла принцип — дегIаахара меттел герзаш Iоадар, хIаьта цо чIоаггIа хьаллоац социалистически мехкаша дIакхайкаяь «дегIаахара герзаш дIадаха» яха программа. Шеко йоацаш да, цу программа лоархIамегIа йола положенеш чIоаггIа уйла тIаяхийта ООН а кхыча дунен халкъашта юкъерча форумашка а ювцаргхилар.

Ала тарлу: оаш дувцар-м герзаш дIадахара даькъе керда боккха гIа баккхара йолча таронех, регионални конфликташ совцаяра перспективех ма дий, хIаьта империализма чулоацам-м хувца мичабеннаб, тахан а селхан санна агресси хьалхьеер, милитаризма генератор хинна ма латтий из-м. Бакъда, машара тIехьарча къовсаме боаккхаш бола хIара гIа довнаца боаккхаш болга. Бакъда, кердача тайпара уйла яра бола вай тIахьехам Малхбузехьа массанена а ловш боацилга. Цхьабакъда дицдолийтаргдац вай Варшавски Договорен НАТО блокен мехкашта юкъера низаш цхьатарра хилийтара паритето, «социализмана карагIдаьнна исторически хIама» санна КПСС XXVII съездо лаьрхIа йолча паритето уйла ца еш еча акцешта юхаветт потенциальни агрессор. Дицдолийтаргдац вай иштта «вокх оагIорахьарча» а нийса уйлаш йолча политически деятелаша тIехь-тIехьагIа дикагIа кхетаделга: герзаш Iоадара, ядерни тIем тIа санна мара котало йоаккхалургйоацилга. «Ядерни боацача машара тIехьа, адамле дийна йисийтара тIехьа» яхача дунен халкъашта юкъерча Московски форуме къамаьл деш вовзаш волча американски экономиста Дж. Гэлбрейта белгалдаьккха ма хиллара, «нагахьа санна ядерни тIом болалой, кхыметтел эггара чIоагIагIа болча идеологашта а тамаш я къоастае хой капитализма чилеи социализма чилеи малагIа я».

Тахан, юбилейни шу историена а дуташ, цIаькха а дагайоха йоагIа советски арахьара политика хьахиларца ювзаенна а большевика-ленинца В. Д. Бонч-Бруевича дагалоацамашка вайна юхейнта а йола йицлургйоаца цун цхьаькха оагIув. 70 шу хьалха, 1918 шера Совнаркоме В. И. Ленинга кхаьчад къонача социалистически паччахьалкхен герба сурт. Герб хIанзара яр санна форма йолаш, хIанзара яраш санна эмблемаш йолаш а яр, бакъда цунна юккъе латтар дерзандаьккха тура. «Идея йолаш я, — аьннад В. И. Ленина. — Тура сенна эш укхаза? ТIом белга вайна эшаш дац, тIом беш моттигаш хьалувцара политика вайна хийра я». Цо тур къоламца дIадоадаьд.

«Тур дезац, машар беза» — иштта да лорзагIдаргдоаца ленински васкет, иштта я тахан а советски арахьарча политика юкъамоттиг. Хьалхашкахьа дIадахара бола никъ мелла чоалханен хален бале а, вай халкъо чIоаггIа бе йоаллаю ленински машара байрах, кердача шера а йоаллаергья лакха айяь.

Юрий КОРНИЛОВ.
(ТАСС).

США. «ДIа ма яха оаха болх бу моттигаш», «Американцашта болх эш» — цу тайпара лозунгаш а долаш хиннай Детройте «Дженерал моторз» яхача США автомобильностроительни корпораце цхьаьлха цхьа завод дIахьоаьча дукхахара демонстраци. Автомобильни, аэрокосмически промышленноста а юртбоахама а машинстроене болхлой профсоюза викалаша хьадийкад корпораце балхара болхлой балхара дIабохьийтаза соцадир. Укх денношка «Дженерал моторз» яхача корпораце соцаяй Детройтерча шийн предприятех цхьаннана производства. 3000 болхло витаб хьабе болх боацаш.

СУРТА ТIА: демонстраци йолча хана.

АП—ТАСС телефото.